

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 45 Volume: 9 Issue: 45

Ağustos 2016 August 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

KUR'AN TERCÜMELERİ İLE İLGİLİ TEAMÜLLERE ELEŞTİREL BİR YAKLAŞIM A CRITICAL APPROACH TO THE CONVENTIONS ABOUT THE TRANSLATIONS OF THE KORAN

Fatih TİYEK*

Öz

Kur'an'ın başka bir dile tercümesinin caiz olup olmadığı tartışmalarıyla başlayan süreç Kur'an'ın gönderiliş amacı ve tercümenin misyonu bakımından doğal olarak tercümece cevaz verilmesiyle devam etmiştir. Bütün dilleri kapsayan cevazlık tartışmaları Türkçe için de yapılmıştır. Hem bu cevazlık tartışmaları hem de lafız ve manasıyla insanlığın benzerini getirmekten aciz kaldığı Kur'an'ın tam ve kusursuz tercümesinin yapılamayacağı endişesi mütercimler üzerinde yönlendirici bir rol oynamıştır. Bir tarafta bu endişeler diğer tarafta Kur'an'ın tercümesinin zaruryeti insanları çözüm arayışlarına itmiştir. Çözüm olarak Kur'an tercümece meal deme ve Kur'an'ın harfi tercümesinin yapılamayacağını savunma bir teamül haline dönüşmüştür. Ancak uygulamadaki örneklerine baktığımızda bu teamüllerin doğru bir Kur'an tercümesine katkısının olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir. Bu yüzden Kur'an tercümece teorik ve pratik tutarlılığı olan bir sisteme oturtulması bir gerekliliktir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Tercüme, Meal, Teamül.

Abstract

The process which began with the discussion whether it is allowable or not to translate it into another language has continued in terms of the aim of the transmission of the Koran and the mission of the translation. The allowance discussions involving all of the languages have been made for Turkish too. Both these allowance discussions and the anxiety and the sense that the Koran, which the human beings haven't been able to bring the same as in terms of wording and meaning, cannot be translated completely and perfectly played a directive role on those inclining this work. So, these anxieties and the necessity of translation of the Koran have people force solution seeking. As a result of this, as a solution, saying meaning to the translations of the Koran and defending the Koran cannot be translated literally turned into a precedent and this precedent has reached today. But when we look at the examples of practice, it is not possible to say these precedents haven't contributed to a true translation of the Koran. So, it is necessary to put the translations of the Koran into a system which has theoretical and practical consistency.

Keywords: Qur'an, Translation, Translation of Qur'an, convention.

1. Giriş

Kur'an, "Biz onu Arapça bir Kur'an olarak indirdik" (Yusuf 12/2) ayetinde de bildirildiği üzere Arapça olarak indirilmiş ilahi bir kelimedir. Dilinin Arapça olması onun sadece Araplara gönderildiği anlamına gelmez. Gönderiliş amacı ve misyonu bakımından Kur'an evrensel bir kitap olduğundan genelde bütün insanlık özelde ise inananlar onu anlamak ve ilkelerini hayatlarına tatbik etmekle yükümlüdürler. Türkler de dahil olmak üzere dili Arapça olmayanlar için bunun iki yolu vardır. Birinci yol, herkesin onu anlamasını sağlayacak kadar Arapça öğrenmesi ikinci yol ise onun başka bir dile tercüme edilmesidir. İlk çözüm imkansız olduğundan dili Arapça olmayan herkesin onu anlamasını sağlamada başvurulacak tek yol tercüme edilmesidir (Sağman, 1998: 102; Ateş, trs.: Mukaddime 3). Tercümenin dil engelini ortadan kaldırma fonksiyonu (Koç, 1996: 239 ve 240) bakımından Kur'an'ın tercümesi, dili Arapça olmayan insanlarla Kur'an arasındaki dilsel farklılığı ortadan kaldırmak için yapılmaktadır. Bu bakımdan onun mesajlarının tebliğ edilmesi, anlaşılması, ondan istifade edilmesi ve ilkelerinin tatbik edilmesi için tercüme bir zarurettir (Aydar, 1996: 177-185).

2. Tercüme Sürecinin Başlaması ve Problemleri

2.1. Caizliği Meselesi

Arapça olarak nazil olan Kur'an'ın bu dil dışındaki dilleri konuşan muhataplara mesajını ulaştırma aracı olan tercümenin başlangıcı bu faaliyetin caiz olup olmadığı tartışmalarına dayanmaktadır. Gündeme gelmesinden itibaren sorun olarak kabul edilen ve ciddi tartışmalara sebep olan Kur'an'ın tercümesi meselesi ile ilgili biri gereksiz görme ve diğeri ise zaruret olarak kabul etme olmak üzere iki tavır ön plana çıkmaktadır. Kur'an'ın tercümesini gereksiz görenlerin en önemli gerekçesi tercümenin Kur'an'da tahrif ve tebdile yol açacağı endişesidir. Bu endişeden dolayı hem lafız hem de mana bakımından mu'ciz olan Kur'an'ın başka bir dile tercümesini mümkün görmemektedirler. Tercümenin bir zaruret olduğunu

* Yrd. Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri ABD.

savunanlar ise, tercüme, Allah Teala tarafından bütün insanlara yol gösterici olarak gönderilen Kur'an'ın bu misyonunu yerine getirmesinin aracı olarak kabul etmektedirler.¹

Bir tarafta Kur'an'ı her türlü tahrif ve tebdilden koruma diğer tarafta da Kur'an mesajını Arapça bilmeyenlere de ulaştırma saikiyle gösterilen bu iki tavrın ilk tartışılmaya başlamasından itibaren önemli savunucuları olagelmıştır. İbn Kuteybe, Kaffâl, Şâtîbî, Zerkeşî, Suyûtî, Mustafa Sabri, Muhammed Mustafa Şatır, Ahmet Mithat Efendi, M.Reşid Rıza, Ahmet Hamdi Akseki, Mennâu'l-Kattân gibi isimler Kur'an'ın başka dillere tercüme edilemeyeceğini savunan önemli isimlerdir. Ebû Hanife, Cessâs, Buhârî, Zemahşerî, Kurtûbî, Ebussuûd, Merâğî, Ferid Vecdi, Dîhlevî, Mevdûdî, Hamidullah, Elmalılı, Süleyman Ateş ve Suat Yıldırım gibi alimler ise Kur'an'ın başka dillere tercüme edilmesinin gerekliliğini savunmuşlardır. Bunlardan bazıları savunmakla kalmamış bizzat bu işin pratiğini de ortaya koymuştur (Durmuş, 2007: 55-64).

Bu tartışmalarla başlayan Kur'an'ın tercümesi meselesi zorunlu olarak "tercümenin caizliği" ile neticelenmiştir. Zira "Kur'an'ın harfiyyen tercümesi imkansızdır" deyip, dili Arapça olmayan milyonlarca Müslümanı onun mana ve maksatlarını, muhteva ve mazmununu öğrenmekten mahrum bırakmak elbette doğru değildir. Bu yüzden mümkün olduğunca ilahi mesajı doğru bir şekilde yansıtmaya çalışarak ve beşer takatinin elverdiği bütün gayretleri bu uğurda sarfederek Arapların dışındaki insanların da onu anlamalarını sağlamak gerekir (Aydar, 1996: 74). Günümüzde onlarca hatta yüzlerce mealin bulunması ve her geçen gün bunlara yenilerinin eklenmesi de meselenin bu yönde çözümlendiğini göstermektedir. Çünkü Kur'an'ın herhangi bir dile çevrilmesi demek, ayetlerinin o dilde anlaşılır bir ifadeyle anlamlandırılması demektir. Bu yüzden onun başka bir dile tercüme edilmesinin gerekli oluşu, onu anlamının dinde gerekli oluşu ile eş değerdir. Dolayısıyla Kur'an'ın muhataplarca anlaşılmasının dinde gerekli kılınmış olması, O'nun başka bir dile çevrilmesini de tabii olarak gerekli kılar. Bu gereklilikten dolayı da Kur'an'ı tercüme faaliyetleri, O'nun nüzülüyle başlamıştır ve O'nunla yaşattır. Bu nedenle Kur'an'ın başka bir dile tercümesinin dinen caiz olup olmadığı tartışmaları konunun tabiatıyla bağdaşan bir durum değildir (Işıcık, 2001: 1).

2.2. Tam Yapılamaz Endişesi

Kur'an'ı anlama zaruretinden dolayı "Kur'an'ın tercümesinin caiz olduğu" kanaati hakim konuma gelmesi bu husustaki bütün problemlerin çözümü için yeterli olmamıştır. Tercümenin caiz mi değil mi tartışmalarından kalan bir diğer problem ise tercümenin uygulama boyutuyla ilgilidir. Dolayısıyla tartışma uygulama boyutunda devam etmiş ve Kur'an için tam ve mükemmel bir tercümenin yapıp yapılamayacağı tartışmaları kendini göstermiştir.

Bunun sonucunda da doğal olarak ne kadar çalışılırsa çalışılsın Kur'an'ın bütün mana ve inceliklerinin tam ve eksiksiz bir şekilde başka bir dile aktarılmasının mümkün olmadığı kanaati ağırlığını hissettirmiştir. Gerekece olarak da hem dillerin kapasite, yapı ve edebî sanatlar yönünden birbirine denk olmayışı, hem de çevirmenin yetersizliğinin mükemmel bir çeviri inşa edilmesini zorlaştırması ileri sürülmektedir. Bu zorluğun derecesi çevrilecek metnin niteliği ve edebî üslûbuna göre daha da artmaktadır (Saka, 1999: 87-90; Durmuş, 2007: 40; Eroğlu, 2007: 1/76-77; Koçak, 2008: 302-303). Metnin niteliği ve üslûbuna göre derecesi farklılaşan bu zorluğun Kur'an açısından düşünüldüğünde en zirvede kendini göstermesi yadigaracak bir durum değildir. Bu bakımdan Kur'an'ın lafız ve manasıyla insanoğlunun bir benzerini getiremeyeceği ilahi bir kelim olması tam ve mükemmel bir şekilde başka bir dile aktarılmasını imkânsız kılmaktadır.

Kur'an'ın ne kadar çaba sarf edilirse edilsin tam ve eksiksiz bir tercümesinin yapılamayacağı kanaati (Ateş, trs.: Mukaddime 3-4; Aydar, 1996: 177-185; Saka, 1999: 87) bu husustaki ideal durumun gerçekleşmesinin imkansızlığına işaret etmektedir. Esasında bu sadece Kur'an tercümesi ile ilgili bir realite değildir. Bir dilden başka bir dile yapılan tercüme tamamlanmadıkça bu durum kaçınılmazdır. Hatta iki dil bilen bir yazarın bir dilde yazdığı bir metni bildiği diğer dile aktarmasında dahi söz konusu olabilecek bir durumdur. Çünkü tercüme, tabir yerindeyse, ağzı dar bir şişeden yine ağzı çok daha dar bir başka şişeye sıvı bir maddeyi aktarmaya benzer. O maddeyi kabın dışına hiç taşırmadan aktarmak nasıl mümkün değilse, tercüme de hiçbir kayıp kaçağa uğratmadan, eksiksiz bir şekilde sonuçlandırmak mümkün değildir (Aydm, 1984: 123; Koç, 1996: 248). Bu bakımdan tercüme sırasında kaçınılmaz olan eksiklik, asıl metinden kaynaklanmamakta tercümenin doğasından kaynaklanmaktadır. Zira tercüme hem insanî bir faaliyettir hem de farklı diller arasında eşdeğerlilik arayışıdır. Dolayısıyla hem insanın özelliklerinden hem de dilin özelliklerinden öyle ya da böyle etkilenecektir. Kişisel özellikler, yeterlilikler, bilgi eksikliği, dilin imkanları, tam karşılığın bulunamaması gibi hususlar tam ve mükemmel bir tercüme idealinin gerçekleşmesini imkansız kılmaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki, ideal olanın mümkün olmaması bu husustaki gayretlerin

¹ Çalışmanın kapsamı çerçevesinde tamamını veremediğimiz savunan ve karşı çıkanların iddia ve görüşlerinin ayrıntısı için bk. Aydar, 1996: 177-230; Durmuş, 2007: 54).

tamamen bitirilmesini gerektirmez. "Eksik de olsa hiç olmamasından daha iyidir" düşüncesiyle (Aydar, 1996: 74) Kur'an'ın niçin tercüme edilmesi gerektiği sorusunun cevabı bu hususta belirleyici konumda olmalıdır. Bu yüzden yapılacak Kur'an tercümesinde amaç, gerçekleşmesinin çok da mümkün olmaması sebebiyle kayıp kaçığı sıfırlamak değil olabildiğince azaltmak olmalıdır.

2.3. Yapılan Tercümenin Değeri Meselesi

Kur'an tercümelerinin caizliği ve caiz ise bunun ne kadar mümkün olduğu tartışmalarının ortaya konan ürün ile ilgili boyutu ise yapılan tercümenin değeri meselesidir. Kur'an'ın başka bir dile tercümesinin caiz olduğu kanaatiyle birlikte yapılan tercümelere sonra gündeme gelen bir diğer tartışma ise ürün olarak ortaya konan tercümenin Kur'an olup olmadığı tartışmalarıdır. Bu tartışma tercümesi ile Kur'an'ı aynileştirme çabasının bir sonucudur. Burada doğal olarak tercümeyle asıl metni hedef dilde yeniden inşa etme misyonu yüklenmektedir.

Tercümenin Kur'an'ı anlamak için yapıldığı ve insanî ve dilsel farklılıklardan dolayı yapılan tercümede kayıp kaçığın kaçınılmaz olduğu vurgulansa da yapılan tercüme bu tartışmalardan da etkilenmiştir. Ancak unutulmamalıdır ki, ne ilmen ne de örfen tercümeyle "Kur'an" olarak görmek veya onu Kur'an hükmünde değerlendirmek mümkün değildir (Aydar, 1996: 345; Koç, 1996: 249). Bütün İslâm âlimleri de Kur'an'ın aynen tercümesinin mümkün olmadığı ve tercümeyle Kur'an denilemeyeceği hususunda ittifak halindedirler. (Ateş, trs.: Mukaddime 4) Çünkü Kur'an'ın tercümesi müterciminden ondan anladığını yansıtmaktadır ve o bir "Türkçe Kur'an" değildir (Elmalılı, 1971: I, Mukaddime 15). Her ne kadar yapılan tercümenin Kur'an olmadığı ve asla ibadet metni olarak kullanılmayacağı kabul edilse de Kur'an tercümelerinde lafzın çerçevesini gözetme ve tercümeyle bu doğrultuda yapma hassasiyeti had safhada varlığını devam ettirmiştir.² Bu durum teorideki "başka dillere yapılan tercümeyle Kur'an denilemeyeceği" ittifakının pratiğe yansıtılmadığı göstermektedir. Zira yapılan tercümede Kur'an'da tebdil ve tağyire yol açabileceği endişesiyle herhangi bir tasarrufta bulunmadan lafzın dediğinin dışına çıkmama hassasiyeti bunun açık göstergesidir.³

3. Çözüm Uygulamaları

Kur'an'ın başka bir dile tercümesinin ilk gündeme gelmesinde itibaren yapılan caizliği, tam tercümesinin mümkün olup olmadığı ve Kur'an tercümesinin değeri tartışmaları doğal olarak yapılan tercümenin adının ne olacağı ve icrası sırasında nasıl bir yol takip edileceği sorularının cevabında da belirleyici kıstas olmuştur.

Bu tartışmalar neticesinde oluşan kanaatlerin ilk etkisi tercüme ile mealin birbirinden ayrılmasında ve Kur'an tercüme için meal denmesinde görülmektedir. Tartışmalar çerçevesinde oluşan kamuoyu cevaz verilen Kur'an tercümelerinde görülmesi muhtemel eksik ve kusurlu aktarım endişesini yansıtabilecek şekilde yapılan tercümeyle meal denilmesini bir teamül haline getirmiştir. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır tarafından başlatılan bu ayırım sonrasında Kur'an tercüme ile ilgili teorik bilgi veren çalışmalarda da bir gelenek şeklinde devam ettirilmiştir. Hatta tercüme ile meali birbirinden ayırma sadece teoride kalmamış, oluşan kanaat her ikisi ile ilgili yapılan tanımlara da yansımıştır. Bu geleneğin başlatıcısı konumundaki Elmalılı, tercümeyle, "bir sözün mânâsını diğer bir dile dengi bir ifade ile aynen olduğu gibi dile getirmek" (Elmalılı, 1971: I, Mukaddime 9) olarak; meal ise "bir sözün mânâsını her tarzda aynı şekilde değil de biraz noksanıyla kendisinden elde edilen mânâya göre söylemek" (Elmalılı, 1971: I, Mukaddime 30) şeklinde tanımlamıştır. İçinde bulunulan şartlar itibarıyla yapılan tercümenin Kur'an yerine ikame edilmesi endişesine dayanan (Cündioğlu, 1996: 195) bu tanımlamalar neticesinde tercüme ve meal birbirinden ayrı iki olgu haline gelerek aynen aktarıma tercüme; noksanıyla aktarıma ise meal denmiştir. Başka bir ifadeyle ayırım eşdeğer çevirinin yapıp yapılamamasına göre belirlenmiştir. Buna göre eşdeğer ifadelerle aktarma tercüme; eşdeğer ifadelerle değil de biraz eksikliğiyle ya da yaklaşık ifadeyle aktarım ise meal olarak kabul edilmiştir (Ayırım ve açıklamalar için bkz. Durmuş, 2007: 52). Tercümenin aslın yerini tutabileceği mealin ise aslın yerini tutamayacağı kanaati (Ateş, trs.: Mukaddime 5) de bu kabulü desteklemektedir. Bu ayırım da göstermektedir ki, Kur'an tercümelerinde eşdeğerliğin yakalanmasının mümkün olmaması meali gündeme getirmiş ve tercümeyle yüklenen bire bir aynılığı yani eşdeğerliliği muhafaza misyonu meal aracılığıyla esnekleştirilmiştir. Mustafa Öztürk'ün meal ile ilgili "bir metindeki anlamın kusurlu ve kusurlu olarak eksik aktarımı" tanımı (Öztürk, 2013: X) da bu bakış açısını yansıtmaktadır.

² Süleyman Ateş tarafından yapılan şu tercüme bu durumu açıkça göstermektedir. "üzerimize sabır dök" (Bakara 2/250); "İnkârlarıyla kalplerine buzağı sevgisi içirildi" (Bakara 2/93); "canın, onlar için hasretlere (üzüntülere) gitmesin" (Fâtır 35/8). Benzerlerini diğer meallerde de göreceğimiz bu türden çevirilerin tamamını ele almak çalışmamız kapsamını aşacağından maksada işaret edici bu örneklerle yetinilmiştir.

³ Süleyman Ateş'in Mealinin Mukaddime bölümünde belirttiği "Başka kitapların tercümesinde belki tasarruf yapılabilir, ama ilahi vahyin tek harfinde nice manalar gizlidir. Bir harfin atılması, manânın, hatta hükmün değişmesine sebep olur. Bundan dolayı Kur'an-ı Kerim'in tercümesinde tasarruf yapılmaz" sözü ve yaptığı tercüme bunun somut bir göstergesidir. Bknz. Ayeş, trs.: Mukaddime 5.

Bu ayırım neticesinde meal, Kur'an mesajından haberdar olmanın araçları içerisinde tercüme ile tefsir arasına konumlandırılmıştır (Cündioğlu, 1996: 196). Zira onda ne tercümede olduğu gibi ayetlerin lafzına bire bir riayet ne de tefsirde olduğu gibi ayrıntılı açıklama söz konusudur. Ayetin genelinden anlaşılması gereken mana ve maksadın uygun Türkçe ile ifadesi mealin misyonu haline gelmiştir.

Kur'an tercümelerine meal denmesine sebep olan tartışmalar Kur'an'a uygulanacak tercüme yönteminin belirlenmesine de etki etmiştir. Tercüme meal ayırımında olduğu gibi tefsir usulü literatüründeki harfî tercüme ve tefsiri tercüme yöntemlerinden hangisinin Kur'an'a uygulanabileceğinin belirlenmesinde de tercümenin imkanı ve değeri çerçevesinde dile getirilen endişeler etkili olmuştur. Harfî tercüme ve tefsiri tercüme için yapılan tanımlamalar da esasında hangisinin Kur'an'a uygulanabilirliğinin ipuçlarını vermektedir. Zira çeviribilimdeki dolaysız tercümenin karşılığı olarak kabul edilen harfî tercüme "nazım ve tertipte asla uygunluğu gözeterek ve aslın taşıdığı bütün manaları muhafaza ederek bir sözü bir dilden başka bir dile nakletme" şeklinde tanımlanırken (ez-Zehebî, 1426/2005: I/25); dolaylı tercümenin tefsir usulü literatüründeki karşılığı olan tefsiri tercüme ise, "nazım ve tertipte asla uygunluğa riayet etmeden ve kastedilen manaların tamamını muhafaza etme mecburiyeti olmadan bir sözü başka bir dilde serhetme ve manasını açıklama" olarak tanımlanmaktadır (ez-Zehebî, 1426/2005: I25).

Her iki yöntemin ayırıcı vasfının "nazım ve tertibe riayet" ile "aslın bütün manalarını muhafaza" olduğu tanımlardan anlaşılmalıdır. Harfî tercüme ile tefsiri tercüme ayırımı için kullanılan bu iki kriterin Kur'an tercümelerine uygulanması onun tam ve mükemmel tercümesinin yapılamayacağı ve belli oranda kayıp kaçığın doğal olduğu gerçeğini ön plana çıkarmakta ve bu gerçek, tercihin tefsiri tercümeden yana yapılmasına sebep olmuştur. Bunun sonucunda da "Kur'an'ın harfî tercümesinin caiz olmadığı" (Sağman, 1998: 104; Saka, 1999: 88) ya da "harfî tercümenin çok az ayete uygulanabileceği" (Koçak, 2008: 305) ilke olarak benimsenmiştir. Bu konuya ilgi duyan ilim adamları arasında konsensüs haline gelen bu iki ilke, yapılacak harfî tercüme ile Kur'an'ın kendine has terkip, belağat, i'caz ve uslûp özellikleri ile mana inceliklerinin kaybolacağı endişelerine dayandırılmıştır (Saka, 1999: 87-88).

Bir söz veya metinle ilgili literal anlam-kastedilen anlam ya da söylenen-söylenmek istenen şeklindeki ayırımı⁴ da uygun olan harfî tercüme ve tefsiri tercüme ayırımında harfî tercümenin Kur'an için uygun görülmemesinin bir diğer gerekçesi de onun tercüme-meal ayırımındaki tercümenin muadili konumda görülmesidir. Bu kabule dair teoride herhangi bir veri sahibi olmasak da her ikisine yüklenen misyondan ve yapılan tanımlardan bunu rahatlıkla çıkarabiliriz. Aynı şekilde tefsiri tercüme ise mealin karşılığı olarak kabul edilmekte ve uygulamada meale yüklenen misyon tefsiri tercüme yüklenmektedir.

Özetle, Kur'an tercümesinin caizliği, tercümenin ne ölçüde başarılı olacağı ve yapılan tercümenin değeri tartışmalarından tevarüs edilen ve tercümeyle ilgili hata ve kusur endişelerini bertaraf etmek için gündeme gelen eğilimler neticesinde Kur'an tercüme ile ilgili şu iki husus teamül haline gelmiştir;

1. Hem tercüme hem de onun çeşitlerinden olan harfî tercüme yöntemi, teoride olmasa da pratikte, Kur'an'ı Türkçe'de inşa etme aracı olarak kabul edildiğinden Kur'an'a uygulanabilirliği mümkün değildir.
2. Meal ve tefsiri tercüme ise mana ve maksatları aktarmanın aracı olarak görüldüğünden hata ve kusurları tolere edecek esnekliği ile birlikte Kur'an için daha uygundur.

4. Çözüm Uygulamalarının Değerlendirilmesi

Bu iki hususu pratikteki uygulamalarından da hareketle değerlendirdiğimiz zaman şu sonuçlara ulaşmak mümkündür;

Birincisi Kur'an tercüme ile ilgili oluşan bu teamüller metodolojik değil psikolojiktir (Tiyek, 2015: 248). Çünkü tercüme kültürümüzde yer alan problemlerin çözümü olan bu teamüller somut uygulamalara değil Kur'an ve tercüme ile ilgili kanaatlere dayanmaktadır. Zira tartışmalar neticesinde oluşan kanaatler, tercüme aracılığıyla Kur'an'da tebdil ve tağyire yol açma endişesini doğurmuş ve bunun çözümü olarak da böyle bir ayırım gündeme gelmiştir. Oysaki bunların pratikte çok da karşılığı bulunmamaktadır. Tercümedeki "denge ifade" ideal durumu, mealdeki "eksiklik ve kusur" ise kaçınılması mümkün olmayan olağan durumu ifade etmektedir. Dolayısıyla ne tercüme meale endekslenen eksiklik ve kusurdan uzaktır ne de meal tercüme has bir özellik olarak zikredilen denge ifade ile aktarma, eşdeğerliliği yakalama amacından muafır. Çünkü mealde yanılma ve eksik bırakma bir amacı değil kaçınılması mümkün olmayan muhtemel durumu ifade etmektedir. Yani bu bir tür eksik ve kusura "kılıf" değil kaçınılması mümkün olmayan bir olguya işaret etmedir. Aynı durum tercüme için de geçerlidir. Zira "tercüman haindir" anlamına gelen Roma atasözü "traduttore traditore"⁵ veya tercüme "zorunlu tahrifin ikiz kardeşi saymak" da (Koç, 1996: 241) bunu ifade etmektedir. Tercümenin yarı saydam bir camdan süzölmüş bir ışık

⁴ Ali Rıza Sağman ise bu ayırımı mutabikî mana ve lazimî mana şeklinde yapmıştır. Ona göre Mutabikî Mâna, Lafızdan kalıbı kalıbına, tıpatıp çıkan mânâdır. Bu, sözün anlattığıdır. Lâzımî Mana ise Sözün anlatmak istediğidir. Kelimenin karşısında, kalıbı kalıbına mânâ değil, ona uygun kelimelerle ifade bulunur. Bknz. Sağman, 1998: 104.

⁵ <http://educevir.blogspot.com.tr/2010/04/tercume-ceviri.html> 10.06.2016.

huzmesinden ibaret olduğu (Koçak, 2008: 302) anlayışı da bu gerçeğe işaret etmektedir. Bütün bunlar meal için kabul edilen eksiklik ve yanlışlığın tercüme için de söz konusu olabileceğini göstermektedir. Bu yüzden meal ve tercüme birbirinden farklı olguları değil aynı olgunun farklı isimlerini temsil etmektedir. Çünkü meal, tercümenin kaynak açısından Kur'an; hedef dil açısından da Türkçe özelindeki çeşididir (Tiyek, 2015: 247-248). Bu yüzden eğer Kur'an tercümelemesine meal demek gerekiyorsa bunun gerekçesi tercümeden farklı olması değil Kur'an tercümesinin kültürel mirasımızdaki karşılığı kabul edilmesidir.

İkincisi teoride dillendirilen tercüme meal ayırımı ile Kur'an için harfî tercümeyle caiz görmeme eğiliminin pratikte karşılığı yoktur. Zira tercüme nedir? Niçin yapılır? Nasıl yapılır? Sorularının doğru bir şekilde cevaplandırılması bu teamüllerin uygulanabilirliğinin olmadığını göstermektedir. Tercüme ile ilgili yapılan "bir dildeki belli bir parçada bulunan anlamın, başka bir dildeki belli bir metinde yeniden kurulmasını sağlayacak biçimde girilen lisanla alakalı bir aktarma işlemi" şeklindeki tanım da (Başkan, 1978: 27) bu duruma işaret etmektedir. Buradan hem tercümede mana ve maksadın aktarılmasının tek tek kelime ve cümlelerin aktarılmasından önemli olduğu ortaya çıkmakta (Koçak, 2008: 315) hem de tercümenin asıl metni hedef dilde yeniden inşa etmek olmadığı anlaşılmaktadır. Bu anlamda tercüme düz bir aktarımdan ziyade bir yorumdur (Akdemir, 2002: 151; Durmuş, 2007: 121). Aynı şekilde meal de bir yorumdur (Özsoy, 2004: 39,43 ve 52; Öztürk, 2013: X). Çünkü hem tercüme hem de meal aynı şeydir yani her ikisinde de aynı yolu takip ederek aynı amaca hizmet etme hedeflenmektedir. Dolayısıyla diğer dillere yapılan tercümelere "Kur'an tercümesi" denmesine karşın milletimizin Kur'an'a duyduğu sevgi ve saygının bir gereği olarak tercümeyle "meal" deme nezaket ve inceliğinin bir göstergesi olan bu tavrı (Aydar, 1996: 75) metodik bir ayırım olarak görmek doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü meal ve tercüme ayırımı psikolojik sebeplerden dolayı başlangıç konjektürel devamı ise teamüle dayalı bir uygulamadır.

Teamüle dayanan bu ayırımın pratikte karşılığının olmadığını Âdiyât Suresi ilk 5 ayetine yapılan şu tercüme de göstermektedir.

وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا . فَأَلْمُورِيَاتِ قَدْحًا . فَأَلْمُغِيرَاتِ صُبْحًا . فَأَأْتِرْنَ بِهِ نَقْعًا . فَوْسَطُنَّ بِهِ جَمْعًا .

1-Andolsun nefesleriyle (güp güp) ses çıkararak koşan(at)lara 2- (Tırnaklarıyla yerden) Ateş çıkaranlara, 3- Sabahleyin akın edenlere 4- (Koşarak) toz koparanlara, 5- Derken bir topluluğun ortasına dalanlara (Ateş, trs.: 599).

Nefes nefese koşan, koşarken kıvılcımlar saçan, sabahın erken vaktinde baskın yapan, tozu dumana katan ve düşmanın tam ortasına dalan atlara andolsun ki, (Öztürk, 2013:859).

1- Gaz püskürtüp tepkili itiş prensibiyle çalışan roket-motorlara... 2- Yanma odasındaki basınçla tepkime gösterip ateşleyenlere... 3- yıldız ışığı yormuşçasına saldıran o ışın silahlarına andolsun: 4- deli edercesine çılglık, duman vb paniklemesinde onunla vurur, bir çekilir; 5- onunla bilgi toplar, hedefi ortalar. Evet andolsun ki; (Parlak, 2001: 1224).

1-Andolsun soluyarak aşanlara, 2- Ateş saçarak gidenlere, 3- Sabah sabah akın edenlere, 4- Toz koparanlara, 5- Ve topluluğun ortasına dalanlara ki; (Yüksel, 2014: 525).

Bu tercümelemelerden ilk üçü sırasıyla Süleyman Ateş, Mustafa Öztürk ve Salih Parlak'a aittir. Her üçü de isim olarak meal çalışmasıdır. Dördüncüsü ise Edip Yüksel'e ait bir tercüme olup bu tercümenin yer aldığı çalışma isim olarak Kur'an çevirisidir. Hem ismen meal olan çalışmaların kendi aralarındaki farklılıklar hem de son sıradaki çeviri ile ilk sıradaki çeviri arasındaki ortak noktalar meal-tercüme ayırımının pratikte karşılığının olmadığını somut bir şekilde göstermektedir.

Kur'an için harfî tercümenin caiz görülmeyle tefsiri tercümenin önerilmesinin sadra şifa olmadığını bir diğer göstergesi de tercüme ve meallerde görülen yanlış ve anlamsız çeviri ifadeleridir. Zira bu yanlış ve anlamsız çeviri örnekleri göstermektedir ki harfî tercüme tefsiri tercüme ayırımının da pratikte karşılığı yoktur. Bazı ayetlerde lafza aşırı bağlılığın bazılarında ise lafzı tamamen devre dışı bırakıp son derece serbest hareket etmenin mana ve maksadın aktarımını engellemesi buna işaret etmektedir. Sadece lafzının çevirisiyle maksadın hasıl olacağı bazı ayetlerde tefsiri tercümenin tercih edilmesi; buna karşın lafzî çevirinin yeterli olmayıp bütünlüğün ihtiva ettiği mananın çevrilmesi gerektiği bazı ayetlerde ise, harfî tercümenin tercih edilmesi bunun göstergesidir. Dolayısıyla teorikte savunulan hususlarla ilgili belli bir standardın oluştuğunu söylemek çok da mümkün gözükmemektedir. Meramı anlatma adına iki ayrı grupta dikkat çekilen şu örnekler de iddiamıza delil mahiyetindedir.

Birinci grupta ele alınan örnekler lafzı devre dışı bırakmanın sonuçlarına işaret edici mahiyettedir. Bu örneklerde tercüme için derinlemesine bilgi gerekmediği halde ayetin lafzından ve iç bağlamından kolayca anlaşılacak ifadelerin yeni ve farklı bir tercüme yapma amacına heba edildiği görülmektedir. Bunun sonucunda da kelime ve kavramlar zorlama tercihlerle anlaşılmaz ifadeler haline dönüşmektedir. Örneğin Maide Suresi 6. Ayette geçen ve başın meshedilmesini ifade eden (برؤوسكم وامسحوا) ibaresi Edip Yüksel tarafından "Sıvazlayınız: Başınızı." (Yüksel, 2014: 114) şeklinde tercüme edilmiştir. Bir diğer örnek ise, su olmamasından dolayı abdest ve güsul yerine alternatif bir çözüm olarak "temiz bir toprağa yönelip onunla yüz ve ellerin meshedilmesini" ifade eden (فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ) ayetinin

(en-Nisa 4/43; el-Maide 5/6) Muhammed Hamidullah tarafından “temiz bir toprakla toz aptesti alın” (Hamidullah, 2000: 232-255) şeklinde tercüme edilmesidir. Başka bir örnekte ise “yaptıklarından dolayı” anlamını ifade eden ve lafzından kolaylıkla anlaşılabilir (يصنعون كانوا بما) (en-Nahl 16/112) ibaresinin Yaşar Nuri Öztürk tarafından “sanayi olarak ürettikleri şeyler yüzünden” (Öztürk,1997: 281) şeklinde tercüme edilmiştir. Bu türden bir diğer örnek ise Meryem Suresi 52. ayetteki (نجيا) kelimesinin Mustafa İslamoğlu tarafından “özge söyleşi” (İslamoğlu, 2011: I/587) şeklinde çevrilmesidir.

İkinci grupta ele alınan örneklerde ise biraz daha derinlemesine araştırma gerektiren sadece lafız çevirisiyle sonuca gitmenin doğru olmayacağı ayetlerin yanlış tercümelerine yer verilecektir. Çünkü bu tür ayetlerde mesaj doğrudan verilmediğinden kastedilen anlamın tespitinde nüzul sebebi ve nüzulün sosyo-kültürel ortamı gibi dış bağlamla ilgili hususlar da dikkate alınmalıdır. Meallerde görülen yanlış tercüme örneklerinden bazıları bu unsurların çok da dikkate alınmadığını göstermektedir. Örneğin Ankebut Suresi 29/14. ayet lafzındaki her bir kelimeye bağlı kalınarak “Nuh’u, halkına göndermiştik ve onların arasında bin seneden elli yıl eksik kaldı” şeklinde çevrilmektedir (Yüksel, 2014: 343). Oysaki muhatap açısından bu “bin seneden elli yıl eksik” yerine doğrudan 950 yıl demenin daha anlaşılır olacağı kanaatindeyiz. Zira Arapça açısından edebi bir özelliği olan bu ifadenin (Sabunî, trs.: II, 458) aynen çevirisi o sanatın Türkçe’ye aktarılması anlamına gelmemektedir. Bir diğer örnekte ise iki aşırı davranış şekli olan cimrilik ve savurganlıktan sakınmayı ifade eden (Karaman vd., 2014: III, 479) İsrâ’ 17/29. Ayetin anlam eksenli değil de lafız eksenli bir şekilde “Elini boynuna bağlama ve tümüyle de açma yoksa pişman olur, üzülürsün. (Yüksel, 2014: 246) şeklinde çevrilmektedir

Hem bu gruptaki örnek tercüme hem de yukarıda dikkat çekilen örnekler göstermektedir ki, hangi ayetlere hangi yöntemin uygulanacağı belirsizliğini korumaktadır. Bir diğer belirsizlik ise lafza bağlılık ile serbestliğin sınırının ne olacağıdır. Yani yapılan tercümede ne ölçüde lafza bağlı kalınacak ve ne ölçüde serbest davranılacaktır. Bu örneklerden bunu kestirebilmek çok da mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla yapılacak Kur’an çevirilerinde bu belirsizliklerin giderilmesine katkı sağlayıcı ilkeleri ihtiva eden çözüm önerilerine ihtiyaç duyulmaktadır.

5. Çözüm Önerileri

Genel çeviri kuramı açısından ve metin farklılıkları olgusundan dolayı harfî tercüme ve tefsiri tercüme ayırımı yapılsa da Kur’an tercüme açısından her iki alternatifin de yetersiz kaldığı meallerdeki tercüme örneklerinde görülmektedir. Harfî tercümede metne sıkı sıkıya bağlılığın anlam aktarımını engellemesi; tefsiri tercümede ise benimsenen serbestliğin sınırlarının kestirilememesi problemlerinden dolayı Kur’an için belli bir sistematığe sahip anlam aktarımına dayanan tek bir tercümeden bahsetmek ve uygulamak bir zorunluluk haline gelmektedir.

Bu olumsuz netice yani savunulan ilkelerin pratiğede yansıtılmaması problemi bu hususta geçmişten beri tekrarlanıp gelen ama tercümenin yapılma amacına hizmet etmeyen bazı ilkelerin terkedilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla tercümenin harfî tercüme ve tefsiri tercüme şeklinde ayrılmasına gerek yoktur. Aynı şekilde tercüme ile mealin farklı olduğu kanaati de Kur’an tercüme kalitesine etki eden doğru bir kanaat değildir. Çünkü tek bir tercüme vardır o da doğru tercümedir. Doğru olmayan ya da başka bir ifadeyle ayetin anlamını yansıtmayan, doğru bir şekilde aktaramayan hiçbir tercüme tercüme değildir. O olsa olsa asıl metin ile irtibatı olmayan yeni bir metin inşa etmedir (Özsoy, 2004: 51). İfadeye dökülen şeyin doğru tercüme olup olmadığı ise doğru algılama ve doğru uygulamaya dayanmaktadır. Zira ancak doğru bir algıya dayanan ve doğru bir uygulamanın ürünü olan tercüme doğru tercümedir. Bu iki boyutunda problem olan tercüme ise doğru tercüme değildir. Bunun nasıllığı ise her iki boyutun ayrıntısına değindiğimiz zaman anlaşılacaktır.

5.1. Algılama Boyutu

Doğru bir Kur’an tercümesi için ilk adım yapılan faaliyet ile ilgili doğru bir algıdır. Kur’an tercümeyle ilgili birçok problemin çözülmesine katkı sağlayacak doğru algının birincisi tercümeyle ilgili ikincisi ise Kur’an ile ilgili olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır.

Tercümeyle ilgili olan birinci boyut aynı zamanda tercümenin amacına da işaret etmektedir. Bu aşamada doğru bir tercümeden söz edebilmek için onunla ilgili şu ilkeler benimsenmeli ve uygulamada gözetilmelidir.

- Tercüme Kur’an’ın aktarımı değil mananın aktarımıdır.
- Ne kadar çalışılırsa çalışılsın eksiksiz ve kusursuz bir tercüme yoktur.
- Tercüme sırasında yapılan hata ve kusur tercüme yapıp yapana aittir. Bu hata ve kusuru Kur’an’ın tebdil ve tağyiri ile ilişkilendirmek doğru değildir.
- Tercüme sonucu oluşan metin, bir ibadet ve tilavet metni değildir (Özsoy, 2004: 51).
- Anlama ve anlaşılır kılma amacı doğrultusunda tercümede her türlü tasarruf yapılabilir.
- Lafza bağlılık ve serbestlikte ölçü, anlama ve anlaşılır kılma olmalıdır.

Kur'an ile ilgili olan ikinci boyut ise onun nasıl bir tercüme nesnesi olduğu ile ilgili doğru bilinçtir. Dolayısıyla bu nokta esasında takip edilecek metoda katkı sağlayacak bilgi birikimini oluşturma safhasıdır. Bu aşamada uygulama sırasında kullanılacak bilgiler toplanmalıdır. Zira tercümeye teşebbüs etmeden önce, hem vukufiyeti sağlamak hem de onunla ilgili bir metot ve ilkeyi tercih edebilmek için neyin, ne ve kim için çevrildiğinin, asıl metindeki hadisenin nerede ve ne zaman geçtiğinin bilinmesi çok önemlidir (Eroğlu, 2007: I/76). Çeviriye konu olan ifadelerin atıflarına vukufiyet açısından gerekli birikim bir zorunluluktur (Koç, 1996: 245). Bu anlamda bir diğer önemli husus da Kur'an'ın nasıl bir metin olduğu sorusunun cevabıdır. Çünkü yapılan hatalardan bir kısmı da Kur'an'ın sadece yazılı bir metin olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Onun yazılı bir metin olarak kabul edilmesi, sonuca yazılı olan'ın anlamı üzerinden ulaşılmaya çalışılmasına sebep olmaktadır. Oysaki Kur'an, söz olarak belli bir süreç dahilinde nazil olmuş ve nüzulünden sonra metin hüviyetine kavuşmuş bir kitaptır. Dolayısıyla onun başka bir dile çevrilmesiyle kastedilen sadece Kur'an'da 'yazılı olan'ın anlamının değil arka plan bilgisinin de yardımıyla Kur'an'ın 'ne söylediği'nin tespit edilip bu 'söylenen'in Arapça dışındaki bir dile aktarılmasıdır (Özsoy, 2004: 51).

İki boyutu olan algılama safhasında geçmişten günümüze Kur'an tercümeleriyle ilgili bazı kısıtlamalara sebep olan ve mütercim üzerinde adeta psikolojik baskı unsuruna dönüşen yanlış kanaatlerin yerini uygulama safhasındaki başarıya katkı sağlayan kanaatler alacaktır. Zira yapılan işin keyfiyetine ve misyonuna işaret eden tercüme ile ilgili algılama ve tercümenin sağlam bilgilere dayanmasını sağlayan Kur'an ile ilgili algılama doğru bir uygulama için son derece önemlidir. Hem tercüme hem de Kur'an ile ilgili doğru algılamalar üzerine bina edilen bir Kur'an tercümesi ise, Kur'an'ı anlama ve anlaşılır kılma amacına hizmet noktasında daha fonksiyonel bir uygulamadır.

5.2. Uygulama Boyutu

Doğru bir algılama doğru bir uygulama demektir. Zira doğru algılama sayesinde neyin, niçin ve nasıl yapılacağı ile ilgili doğru kanaatler oluşacak ve yanlış sonuçlara sebep olan kısıtlayıcı kanaatler devre dışı kalacaktır. Bu bağlamda Zekeriya Pak tarafından önerilen "Bu ayetin taşıdığı manayı Arapça'nın ifade imkanlarını en güzel şekilde kullanarak dil kalıbına döken Allah, eğer aynı manayı günümüz Türkçe'sinin ifade imkanları içerisinde dil kalıbına dökmeyi isteseydi hangi ifadeyi ve üslubu kullanırdı?" anlayışı (Pak, 2007: II/456) hem doğru algılama hem de doğru uygulama açısından son derece önemlidir.

Bu sorunun cevabını tespit girişimi ise uygulama safhasıdır. Bu da bu alanda yapılan birçok çalışmada önerilen (Göktürk, 2011: 48, 50; Pak, 2007: II/440; Gözübenli, 2007: I/81-82; Durmuş, 2007: 18, 19, 123, 171; Öztürk, 2008: 47) şu iki aşamadan oluşmaktadır.

Birinci aşama anlama aşamasıdır. Zira bu aşamada asıl metinde var olan ve hedef dile aktarılacak anlamlar en iyi şekilde kavranır ve dil ortamından zihinsel/duygusal ortama taşınır (Pak, 2007: II/440). Bu kavrama bazı ayetlerde "ne dediği" bazı ayetlerde ise "ne demek istediği" düzeyinde gerçekleşir. Bu süreçte öncelikle sözlük yardımıyla tercüme edilmek istenen ayette geçen kelime ve kavramların anlamı içinde bulunduğu cümle bütünlüğü de gözetilerek tespit edilir. Bu tespit sırasında Kur'an metni ile ilgili hem ortaya çıktığı genel tarihi ve sosyo-kültürel şartlar hem de varsa, özel anlamda ayetlerin inmesine sebep olan soru, olay ve durumlar mutlaka göz önünde bulundurulur. Bunun yanında metin içi ilişkiler ağı olarak kabul edilen kavramlar arası ilişkiler, ayetler arası münasebet, pasaj bütünlüğü, konular arası münasebet ve Kur'anî bütünlük de dikkate alınır (Tiyek, 2015: 252-253). Çünkü ikinci aşamanın doğru bir tercüme olabilmesi bu aşamadaki sağlam bilgilere dayanan anlamının doğruluğuna bağlıdır.

İkinci aşama ise aktarım başka bir ifadeyle açıklama aşamasıdır. Çünkü bu aşamada daha önce zihinsel/duygusal ortamda oluşan anlamlar, hedef dilin tüm ifade imkanları kullanılarak yeniden dil ortamına aktarılır (Pak, 2007: II/440). Yani kastedilen anlam hedef dilin ifadeleriyle anlaşılır bir forma dönüştürülür. İlk aşamada tespit edilen anlam hedef dilde onu temsil edebilecek ifadelere dökülür. Böylece muhatap ile asıl metin arasındaki dilsel farklılıktan kaynaklanan kapalılık ve anlaşılmazlık giderilmiş olur. Böylece metin adeta yeniden üretilir. Bu yeniden üretim sırasında kastedilen mana ve maksadın doğru aktarımı yapılamazsa birinci aşamadaki doğru anlama işlevini kaybeder. Zira doğru bir tercümede asıl metinde ifade edilen bir kavram veya cümleden kastedileni doğru anlamak kadar, anlaşılana hedef dilde doğru bir şekilde ifade etmek de önemlidir (Tiyek, 2015: 253). Çünkü tercümenin misyonundan da anlaşılacağı üzere "okuyucu, mütercimin anlayabildikleri ve aktarabildikleriyle yetinmek zorunda kalmakta, yine onun izin verdiği ve imkan tanıdığı ölçüde asıl metnin anlam içeriğinden haberdar olabilmektedir" (Pak, 2005: 198).

Bu bakımdan asıl metnin taşıdığı anlamı aktarmada "kullanılacak ifadeler" ve "kurulacak cümleler" muhatap merkezli olmalıdır. Bunun için de Türkçe'nin tüm kullanım ve deyiş özellikleri iyi bilinmelidir (Koç, 1996: 251). Çünkü tercüme, asıl metni hedef dilde inşa etmek için değil asıl metinden kastedileni hedef dile aktarmak için yapılır. Bu yüzden zihin tek tek kelimelere ve onların lafzî yapılarına takılı kalmadan o kelimelerin bir araya gelerek oluşturdukları bütünden elde edilen anlama yoğunlaşmalıdır (Pak, 2007:

II/440). Böylece mütercim, lafzı ihlal endişesinden kurtulacağından anlam aktarımı hususunda daha serbest hareket etme imkanı bulacaktır.

Genelde bütün tercüme özetinde ise Kur'an tercümelerinde süreç bu şekilde işlemelidir. Kur'an tercümelerinde de öncelikle tercüme konusunu ayetin ifade ettiği anlam onun kendi iç mantığı ve anlam örgüsü içerisinde tespit edilir daha sonra da tespit edilen bu anlam hedef dil olan Türkçenin ifade imkanları içerisinde yeniden dil kalıbına dökülür (Pak, 2004: 111). Her ayet için ayrı ayrı icra edilmesi gereken bu süreç yapılan tercümenin objektifliği ve sistematikliği açısından son derece önemlidir. Yapılan tercümenin amaç, süreç ve sonuç bakımından doğruluğunun ölçüsü de budur.

Doğru tercüme açısından vazgeçilmez olan bu süreç neticesinde ortaya çıkan tercümenin meal ya da tercüme olarak isimlendirilmesinin sonuç üzerinde bir etkisi yoktur. Çünkü yapıma amacı, takip edilen süreç ve bu sürecin sağladığı sonuç her ikisinde de aynıdır. Aynı şekilde Kur'an için harfi tercüme mi tefsiri tercüme mi tartışmaları da bertaraf edilecektir. Zira bu iki aşamalı süreç takip edilerek yapılan bir tercüme veya mealde lafza bağlılığın ölçüsü anlama ve anlaşılma Türkçe'ye aktarma olacaktır. Yani lafza ne kadar bağlı kalınacağı ayete göre değişecektir. Bu anlamda bazı ayetlerde bünyesinde yer alan kelimelerin anlaşılma çevirisiyle iş tamam olurken bazı ayetlerde bunun yeterli olmadığı doğru bir tercüme için biraz ayrıntılı düşünme ve değerlendirmeye de ihtiyaç duyulduğu görülecektir.

Sonuç

Mevcut Kur'an meallerindeki birçok örnek Kur'an tercümesine meal demenin ve Kur'an için harfi tercümeyi caiz görmemenin yapılan tercüme bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Bu durum pratikte karşılığı olmayan bu iki teamülün sorgulanmasını ve bunlar yerine yapılan tercüme katkı sağlayıcı ilkelerin gözetilmesini elzem hale getirmektedir. Tercümenin hazırlık safhasından açıklama safhasına kadar her aşaması pratik karşılıkları da gözetilerek bir sisteme oturtulmalıdır. Bu sistemde öncelikle tercümenin aslın yerini tutamayacağı, yapılan Kur'an tercümesinin asla bir ibadet metni olamayacağı, hata ve kusurun kaçınılmaz olacağı kanaati üzerine bina edilmelidir. Kur'an'a dair sağlam bilgilerle desteklenecek bu kanaatlerle birlikte lafza aşırı bağlılığın veya aşırı serbestliğin mana ve maksadın aktarılmasını engellememesi için tercüme bir yöntem dahilinde icra edilmelidir. Bunun için de önce tercüme edilecek ayet anlaşılmalı daha sonra da anlaşılma şey tercüme muhatap olan kitle düşünülerek hedef dilin ifadelerine dökülmelidir. Yöntemde bu iki ilkenin takip edilmesi tercümelerde görülen lafza bağlılık ya da lafzı devre dışı bırakma gibi birçok problemin halledilmesine katkı sağlayacaktır. Çünkü bu sayede mütercim neyi niçin ve kime tercüme ettiğini bilecek ve daha sistematik bir faaliyet icra etmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKDEMİR, Salih (2002). "Kur'an Çevirilerinde Dikkate Alınmayan Önemli Bir Üslup Özelliği Üzerine", *İslâmiyât*, Cilt 5, Sayı 1.
- ATEŞ, Süleyman (trs.). *Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meâli*, İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat.
- AYDAR, Hidayet (1996). *Kur'an-ı Kerim'in Tercümesi Meselesi*, İstanbul: Kur'an Okulu Yayıncılık.
- AYDIN, Ferit (1984). *Tercüme Sanatının Gerçekleri*, İstanbul: Kültür Basın Yayın Birliği.
- BAŞKAN, Özcan (1978). "Dildeki Çeviri İşlemi", *Türk Dili Dergisi*, Cilt 38, Sayı 322, ss.26-36.
- CÜNDİOĞLU, Düccane, "Matbû Türkçe Kur'an Çevirileri ve Kur'an Çevirilerinde Yöntem Sorunu", *Bilgi Vakfı II. Kur'an Sempozyumu (4-5 Kasım 1995)*, Ankara: Bilgi Vakfı Yayınları.
- DURMUŞ, Zülfikar (2007). *Kur'an'ın Türkçe Tercüme*, İstanbul: Rağbet Yayınları.
- EROĞLU, Ali (2007). "Tercüme Problemleri ve Mealler", *DİB Kur'an Mealleri Sempozyumu, (24-26 Nisan 2003 İzmir)*, Cilt I, ss.73-78, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- GÖKTÜRK, Akşit (2011). *Çeviri: Dillerin Dili*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- GÖZÜBENLİ, Beşir (2007). "Temel Dini Kavramların Başka Dillere Aktarılması Problemi ve Mealler", *Kur'an Mealleri Sempozyumu 24-26 Nisan 2003 İzmir*, Cilt I, ss.79-92, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- HAMİDULLAH, Muhammed (2000). *Aziz Kur'an*, (Çev: Abdulaziz Hatip ve Mahmut Kanık), İstanbul: Beyan Yayınları.
- İŞİCİK, Yusuf (2001). "Kur'an-ı Kerim'in Terceme Edilmesi ve Ayetlerin Sihhatli Anlaşılması Konusu Üzerine Bazı Mülâhazalar", *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, Cilt 14, Sayı 1, ss.1-5.
- İSLAMOĞLU, Mustafa (2001). *Hayat Kitabı Kur'an*, İstanbul: Düşün Yayıncılık, Cilt II.
- KARAMAN, Hayreddin, Mustafa ÇAĞRICI, İbrahim Kâfi DÖNMEZ ve Sadreddin GÜMÜŞ (2014). *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- KOÇ, Turan (1996). "Çeviri ve Kur'an'ın Türkçe Çevirileri", *Bilgi Vakfı II. Kur'an Sempozyumu (4-5 Kasım 1995)*, Ankara: Bilgi Vakfı Yayınları.
- KOÇAK, Süleyman (2008). "Açık ve Anlaşılır Bir Kur'an Çevirisinin Temel İlkeleri", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XII/1, Sivas, ss.299-323.
- ÖZSOY, Ömer (2004). *Kur'an ve Tarihsellik Yazıları*, Ankara: Kitâbiyât.
- ÖZTÜRK, Mustafa (2008). *Meal Kültürümüz*, Ankara: Ankara Okulu Yayıncılık.
- ÖZTÜRK, Mustafa (2013). *Kur'an-ı Kerim Meâli*, İstanbul: Düşün Yayıncılık.
- ÖZTÜRK, Yaşar Nuri (1997). *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali*, İstanbul: Yeni Boyut.
- PAK, Zekeriya (2004). "Kur'an'daki Kelimelerin Türkçe'ye Geçiş Sürecinde Ugradıkları Anlam Değişimleri", *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 3, ss.91-111.
- PAK, Zekeriya (2005). *Allah-İnsan İletişimi*, Ankara: İlahiyât.
- PAK, Zekeriya (2007). "Meallerde Parantez Kullanımının Gereklileri ve Anlam ve Dil Estetiği Açısından Yol Açtığı Problemler", *DİB Kur'an Mealleri Sempozyumu, (24-26 Nisan 2003 İzmir)*, Cilt II, ss.439-456, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

- PARLAK, Salih (2001). *Bilgi Toplumu İçin Kur'an-ı Kerim: Meal-Tefsir Denemesi*, İstanbul: 2001 Yayınları.
- SABÛNÎ, Muhammed Ali (trs). *Safvetü't-Tefâsîr (Cilt III)*, İstanbul: Dersâadet
- SAĞMAN, Ali Rıza (1998). "Kur'an-Mahiyeti-Başka Dile Çevrilmesi", (Neşreden: Dücane Cündioğlu), *İslamiyat*, Cilt 1, Sayı 2, ss.99-124.
- SAKA, Şevki (1999). "Türkçe Kur'an Mı?", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt XXXIX, ss.79-106.
- TİYEK, Fatih (2015). *Kur'an'ı Anlamada Bağlamın Rolü ve Meallerdeki Bağlamsal Sorunlar*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- YAZIR, Elmalılı Muhammed Hamdi, (1971). *Hak Dini Kur'an Dili (Cilt X)*, İstanbul: Eser Kitabevi.
- YÜKSEL, Edip (2014). *Mesaj – Kuran Çevirisi*, İstanbul: Ozan Yayıncılık.
- ZEHEBÎ, Muhammed (1426/2005). *et-Tefsîr ve'l-Müfessirûn*, Cilt III, Kahire: Daru'l-Hadis.